

Pagunitega kurjategijad

Nõukogude sõjaväelaste kriminaalkuritegevus Eestis sõjajärgsetel aastatel

Tiit Noormets

■ 17. mail 1946 saadeti ENSV Siseministeeriumi banditismivastase võitluse osakonnast EKP Keskkomiteele teadmiseks täiesti salajased andmed Punaarmee, Punalipulise Balti Mere Sõjalaevastiku, siseministeeriumi sisevägede, piirivalvewägede ja vangilaagrite sõjaväestatud valve, miilitsa, MVD ja MGB¹ organite poolt sooritatud kuritegude kohta 1. aprillist kuni 15. maini 1946. aastal. Poolteise kuu jooksul oli registreeritud 25 kuritegu: 5 banditismijuhtumit, 9 röövimist, 3 tapmist, 1 vargus, 7 huligaansust.²

Kui suur oli aga sõjaväelaste osa kogu kriminaalkuritegevuses Eesti territooriumil, seda on paraku võimatu arvude ja protsentidega selgitada. Asi on selles, et vuntsiline juht ja õpetaja oli juba ammu öelnud ajaloolised sõnad: “Seltsimehed, elu on läinud paremaks, elu on läinud lõbusamaks!” ja ENSV Siseministeeriumis neid juhiseid ka järgiti. Moskvasse esitatud statistikas tähendas see kahte asja: esiteks pidi kuritegevuse tase ENSV-s olema väiksem kui “koodanlise korra” ajal ja teiseks pidi ka see “mineviku jäänuks” aasta-aastalt langema.

See ei tähendanud aga seda, et siseministeeriumi organid poleks pidanud kriminaalkuritegevusega võitlema. Hoopis vastupidi, töös hinnaalandust ei tehtud ja esimese asjana said kõik tapmised ja röövimised ka kirja (muu hulgas täpselt vahet tehes, kas tegu oli kriminaal-

kuriteoga või “nõukogudevastase põrandaaluse ja selle relvastatud bandede” kädetööga). Kuid asi oli selles, et kirja said kõik üksikjuhtumid, nende koondamine pikema ajaperioodi statistikaks ja selle analüüsimine oleks aga tänapäeval juba eraldi uurimuse teema.

Millega siis sõjaväelased hakkama said? Siin tuleb eraldi vaadata kahte perioodi – esiteks sügis 1944, kui rinne liikus üle Eesti, ja teiseks sõjajärgne periood, kui Eesti löödi täis sõjaväeosi ja -üksusi. Rindemehed tegid muidugi võitja õigusega kõike, mis pähe tuli – võtsid, mida tahtsid, ja võisid anda kuuli neile, kellel oli rumalust vastu hakata. 8. oktoobril 1944 kirjutas Eesti NSV siseasjade rahvakomissar Resev oma ettekandes L. Beriale, N. Karotammele ja Leningradi rinde juhatusele kokkuvõtteks sõjaväelaste kuritegude kohta: “Ainuüksi Harjumaa Iru vallas on viimaste päevade jooksul koostatud 14 akti punaarmeealaste ebaseadusliku tegevuse kohta. Peab märkima, et sarnased punaarmeealase vormi kandvate isikute poolt toime pandud seaduserikkumised on muutunud massilisteks ka teistes maakondades.”³ Üldiselt paistab dokumentidest, et peamiselt oli tegu varguste ja röövimistega (kuigi ilma põhjalikuma uurimistööta seda muidugi kindlalt väita ei saa) ning teisi kuriteoliike oli vähem; hiljem suurenes aga raskemate kuritegude osa.

¹ MVD – ENSV Siseministeerium, MGB – Riikliku Julgeoleku Ministeerium.

² ERAF f. 131, s. 54, l. 152.

³ P. Väljas. Täiesti salajane eriteadaanne. – Tuna 1998, nr. 1, lk. 33.

Siis lõppes sõda ja algas rahuaeg. Nõukogude Liidu läänepiiriks saanud Eestisse dislotseeriti suur väegruppeering, sealhulgas ka eesti rahvuskoondis Tallinna kaardiväe laskurkorpus. Kuriteoteadete põhjal paistab selgelt vene nimede prevaleerimine, kuid röövlite ja varaste hulgas ei puudunud ka korpuse eestlased. Ööl vastu 1. maid 1946, kui sõjaväerong peatus Põlva jaamas, röövisid raudteejaama puhvetit Julius Öunapuu ja Paul Vilim.⁴

Sõda lõppes, kuid rahu ja korda ei tulnud. Jätkusid vargused, röövid ja röövmõrvad; lisaks sellele muutus tavaliseks ka purjus märatsemine, mis vene keeles pandi dokumentidesse kirja kui huligaansus, sageli aga rahvakeelselt ja märksa vängemalt “deboš”. Nimetus ise ei anna edasi kõike toimunut, mis sageli ületas lihtsa kakluse – käiku lasti automaadid ja granaadid, tapeti miilitsaid ja hävituspataljonlasi, ning erandlik polnud ka julgeoleku kohaliku osakonna segaminipeksmine. Meeste puhul, kes olid aastaid kaevikutes ja rünnakutel olnud, poleks see ka imestamist väärt, kuid dokumendid näitavad muud. Sõda oli juba ammu läbi ning vormi ja paguneid kandsid hoopis uued mehed, märatsemine ei kadunud aga kuhugi. Vastupidi, aina hullemaid juhtumeid pidi siseministerium kirja panema. 15. mail 1946 oli Kunda linna restoranis “ebakaines olekus” mereväelane Arkadi Šadrin, kes viskas keset saali käsigranaadi. Plahvatuses sai kohapeal surma 4 sõjaväelast ja haavata 13 inimest (6 sõjaväelast ja 7 eraisikut).⁵

Töörahva pühal, 1. mail 1946 tungisid purjus sõjaväelased ohvitseri juhtimisel Tamsalu külanõukogu hoonesse, võtsid ära relvad seal valves olnud hävituspataljoni võitlejatelt ja peksid aknaklaasid puruks. Seejärel jätkasid nad märatsemist Tamsalu raudteejaamas.⁶ Selle kõrval polegi eriti märkimisväärne, et 9. mail 1946 kindlaks tegemata sõjaväelased keset ENSV pealinna Tallinna Võidu väljakut peksid läbi militsionäär Spoljanski. Päev varem oli aga Kuressaares peetud kaklus, kus võeti kasutusele ka relvad. Omavahel kaklesid

piirivalvurid ja mereväelased, kuni sekkus miilits, kes kõigepealt peksti läbi, siis avas too aga enesekaitseks püstolist tule. Kaklejamehed ei jäänud võlgu ja piirivalveleitnant Hmelev tulistas vastu. Tulemuseks oli kaks haavatut. Kuid sellega asi ei lõppenud. Järgmisel päeval tuli MVD maakonna-osakonna juurde grupp joobnud punalaevastiklasi ja tungis majja sisse. Seal vabastasid nad “kinnipeetud neile tuttava nais-terahva” ja mürdsid lahti asitõendite ruumi, kust võtsid ära ühe automaadi ja paar pudelit puskarit, peksid läbi kõik miilitsad ning ühe MVD töötaja, nimega Ježov, viskasid kuristikku (täpselt nii on dokumendis kirjas). Linna komandandi poole pöördumisele ei järgnenud komandandi poolt mingeid abinõusid.

Samal päeval märatsesid purjus piirivalvurid Kohtla-Järvel, kus peksid läbi kõik, kes ette sattusid – sõjaväepatrulli ja hävituspataljonlased. Üks viimastest avas tule, piirivalvurid aga võtsid tema kaaslaselt relva ja tulistasid vastu. Siis jooksid purjus piirivalvurid põgenenud hävitajale järele, tungisid sisse operatiivpunkti hoonesse, peksid kõik aknad puruks ja proovisid läbi peksta kohalolevaid operatiivpunkti töötajaid. Samal ajal saabus kohale grupp sõjaväelasi 20. ehituspataljonist, kes astusid välja oma läbipekstud patrulli kaitseks. Algas üldine kaklus, kus üks piirivalvur sai ka külmrelvahaava.⁷

Alljärgnevalt on publitseeritud kaks teemakohast dokumenti. Valgamaa NKVD ja NKGB juhtide ettekanne siseasjade rahvakomissar Resevile 7.–8. novembril 1945 Valgas toimunud intsidendi kohta heidab värvikalt valgust Suure Isamaasõja võitnud armees valitsenud meeleoludele ja suhtumisele. Teine dokument loetleb sõjaväelaste poolt sooritatud kuritegusid 1946. aasta I kvartalis.

Materjali sõjaväelaste kriminaalkuritegevuse kohta leidub Riigiarhiivis hulgaliselt (eelkõige ERAF-i fondis 1 “Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee” ja fondis 131 “ENSV Riikliku Julgeoleku Komitee eriteadete materjalid”; samuti siseministeriumi, sõjaväe prokuratuuride, tribunalide ja vastuluure osakondade fondides). Piisavalt, et mõni lähiajaloo uurija või kuritegevuse ajalooa tegelev õigusteadlane võiks seda teemat põhjalikumalt käsitleda.

⁴ ERAF f. 131, s. 54, l. 153.

⁵ Samas.

⁶ Samas, l. 154.

⁷ ERAF, f. 131, s. 54, l. 155.

1.

EESTI NSV SISEASJADE RAHVAKOMISSARILE

sm. RESEV

8. novembril 1945. a. kell 13 ja 20 minutit tungis NKVD Valgamaa osakonna hoonesse umbes 30-liikmeline relvastatud sõdurite ja ohvitseride grupp 65. Riia laskurdiviisi 255. polgu staabiülem alampolkovnik ŠTŌKOVI juhtimisel, kes hõivasid NKVD maakonna-osakonna hoone, sulgesid väljapääsud automaaturitega ja arreteerisid sealjuures: vastutava korrapidaja vanem KUSTAUSE, eemaldades ta tööülesannete täitmiselt; hävituspataljoni staabiülem sm. MADISSONI, kes võeti valve alla oma töökabineti kõrval; jaokomandöri miilitsa vanemseersant sm. ZIMAKI, kellele sihti neli automaati; samuti hõivati NKVD maakonna-osakonna ülem kapten sm. SOONDA kabinet, mille ustele pandi relvastatud valve.

Staabiülem alampolkovnik ŠTŌKOV, kes oli ebakaines olekus, koos 6 ohvitseriga, nõudis kapten SOONDALT viivitamatult välja kutsuda oma kabinetti miilitsatöötajad, kes pidasid 7. novembril k. a. kinni sõjaväelased vanemseersant KOLBUHHINI ja kapten BOITSOVI, nõudes sm. SOONDALT viivitamatult ja nende juuresolekul kinnipidamise põhjuste juurdlemist, süüdistades miilitsatöötajaid, et need olevat kinnipeetuid peksnud. Lisaks sellele ohvitseride hulgas viibinud samuti ebakaine kapten BOITSOV, kes oli nimetatud kuupäeval miilitsatöötajate poolt kinni peetud, osutas staabiülem alampolkovnik ŠTŌKOVILE kapten SOONDAT ja teatas, et too olevat teda peksnud.

Tegelikult toimusid juhtumi asjaolud järgmisel viisil:

7. novembril k. a. umbes kell 20.30 miilitsatöötajad SOMOV, BOŽENKO ja PARUSSON pidasid kinni huligaansete tegude ja kaupluses aknaklaaside lõhkumise eest tugevas joobes olnud vanemseersant KOLBUHHINI.⁸ Viimase toimetamisel NKVD osakonda sooritati sõjaväelase, kes osutus kapten BOITSOVIKS, poolt kallaletung miilitsatöötajatele, mille tagajärjel osutusid läbipekstuks miilitsatöötajad PARUSSON, BOŽENKO ja SOMOV.

Väljudes NKVD osakonna hoonest, mina – major TŠERNJAVSKI ja kapten PAPOV, pidasime samade militsionääride abil sõjaväelased kinni, kuid vastupanu osutamise eesmärgil üritasid viimased relvi kasutada, mis neilt ära võeti: vinnastatud püstol TT seitsme padruniga ja püstol “Mauser”.

Vastupanu osutamisel sai kinnipeetud kapten BOITSOV peavigastuse.

NKVD osakonna korrapidajatuppa toimetatud kinnipeetud anti üle ühendatud staabi korrapidajale, 65. diviisi “Smerši” osakonna⁹ ülemale major GRIBANOVILE, mille järel saadeti nad sõjaväe komandantuuri.

Selle asemel, et neid kinni pidada, vabastas komandant joobnud kapten BOITSOVI ja vanemseersant KOLBUHHINI.

⁸ Militsionäär Boženko kirjeldas seda oma raportis: “Sisenen kauplusesse ja seal üks NKGB kapten räägib, et üks sõjaväelane vanemseersandi auastmes varastas samas kaupluses letilt 1 kg valget leiba, mille eest ta kauplusest välja viidi. Kümne minuti pärast tormab sisse sama vanemseersant purjus olekus ja hakkab müüjalt nõudma õlut, rääkides, et ta on raha juba ära maksnud. Kui ma tegin talle ettepaneku väljuda, haaras ta mul plussirinnast ja hüüdes “Ära käsuta mind, ma teid ...!” tahtis mind lüüa... ta avaldas vastupanu, löi puruks vitriini klaasi. Tänaval nägin sõjaväepatrulli ja palusin neil see purjus vanemseersant viia komandantuuri. Nad vastasid mulle ebatsensuursete sõnadega ja läksid ära.” (ERAF f. 131, s. 37, l. 71).

⁹ Ühendatud staap – NKVD-NKGB Valgamaa ühendatud grupi staap, “Smerš” – sõjaväe vastuluure.

Vabastatud kapten BOITSOV läks oma väeossa, kus kandis ette 65. diviisi 255. laskurpolgu staabiülemale alampolkovnik ŠTŌKOVILE, et miilitsatöötajad peksid teda.

Viimane, ilma asjaolusid selgitamata, võttis endaga kaasa roodu automaatureid ja 6 ohvitseri, ning piirates ümber NKVD osakonna hoone, paralüseeris kogu osakonna töö, paigutades seejärel hoone sisse automaaturite postid. Ta hakkas omavoliliselt ülalnimetatud juhtumit uurima ja alles pärast kategoorilisi nõudmisi ning ähvardusi meie poolt, et NKVD vägede pataljon tõstetakse relvile, samuti NKVD ja NKGB ühendatud staabi korrapidaja, 65. diviisi “Smerši” osakonna ülema asetäitja kapten ZAITŠENKO otsese sekkumise tulemusel võeti automaaturite postid ja piiramissalk maha.

Tuleb märkida, et seoses alampolkovnik ŠTŌKOVI tungiva nõudmisega kutsuda sm. SOONDA kabinetti militsionärid, kes pidasid sõjaväelased kinni, saadeti korrapidaja tuppa militsionäär BOŽENKO, kes läbi koridori minnes langes taas ohvitseride löökide alla, millest ta kohe ka kandis ette NKVD osakonna ülemale kapten SOONDALE alampolkovnik ŠTŌKOVI juuresolekul. Väljakutse peale sündmuskohale saabunud 65. diviisi komandöri asetäitja kindralmajor SUHHOREBROV eemaldas hoonest automaaturite roodu ja tegi ohvitseridele ettepaneku samuti lahkuda koos alampolkovnik ŠTŌKOVIGA.

NKVD maakonna-osakonna töö oli hoone sõjaväe poolt hõivamise tõttu katkestatud ühe tunni jooksul.

ERAF f. 131, s. 37, l. 72–74 (tõlge vene keelest)

2.

Täiesti salajane

Teatis.

Sõjaväelaste poolt sooritatud iseloomulikest kuritegudest 1946. aasta I kvartalis.

Ööl vastu 1. jaanuarit ilmus uusaasta-vastuvõtule Pärnu maakonna Abja valla rahvamajja grupp joobnud KBF¹⁰ punalaevastiklasi, kokku 18 inimest, eesotsas KESSEL Nikolai Saveli poeg.

Punalaevastiklased korraldasid huligaansuse, mille käigus peksid läbi valla komsorgi – RAID, miilitsa piirkonnavoliniku – HENDRIKSON, ja siis lahkusid.

Uurimist selles asjas teostas KBF sõjaväeprokuratuuri uurija nooremleitnant BEREZIN.

10. jaanuaril saabus MVD Virumaa osakonda teade selle kohta, et 29. kaardiväe laskurdiviisi sõjaväelased KUROTŠKIN, PUŠKIN ja ZANDER, 9.1. sellel aastal kell 23.00, sõites läbi Nurme küla Sõmeru vallas, sattusid Elba talu piirkonnas 6 bandiidi tule alla, mille tagajärjel sai surmavalt haavata punaväelane ZANDER.

Sõites välja juhtumi kohale, selgitas MVD maakonna-osakonna operatiivgrupp, et nimetatud sõjaväelasi bandiidid ei tulistanud, aga hoopis nad ise ööl vastu 10.1. sõitsid hobuvankril röövimise eesmärgil Elba tallu ja tulistasid viimast automaadist.

Röövijate katsel taluhoonesse sisse tungida viimase omanik avaldas vastupanu ja lasuga jahipüssist haavas surmavalt ühte röövijat – ZANDER.

¹⁰ KBF – Punalipuline Balti Mere Laevastik

Rakendatud abinõude tulemusel on KUROTŠKIN ja PUŠKIN kinni peetud ja koos eeluurimise materjalidega üle antud 29. kaardiväe laskurdiviisi vastuluure-osakonnale “Smerš”.

10. jaanuaril kell 23.00 Valga linna Kesk tänaval sõjaväekomandandi patrull koosseisus nooremseersant BOGDANOV (patrulli vanem), seersant GNEDIN ja reamees BONDAR, olles joobnud, tungisid kallale mööda läinud ENSV Ministrite Nõukogu juures asuva tööjõureservide inspektorile – SARAP, kes oli Valga linnas ametilähetusel, ja Valga jaama raudtee-kutsekooli inspektorile – KUTSAR.

Röövijad löid automaadi kabaga puruks SARAPI pea, võtsid ära käekella ja varjusid.

MVD Valgamaa osakonna töötajate poolt rakendatud abinõudega peeti kinni röövijad, kellelt võeti ära käekell, mis oli röövimisel võetud kodanikult SARAP.

13. jaanuaril kell 21.00 Harju maakonna Kõue vallas üritasid kolm relvastatud röövijat röövida Äksi külapoodi. Röövijad võtsid valvurilt relva, löid puruks akna ja tahtsid siseneda poodi. Viimases asus sellel ajal juhataja – NOOR, kes lasuga vintpüssist haavas ühte röövijat.

On kindlaks tehtud, et röövimist üritas korraldada 10. kaardiväearmee 30. kaardiväe laskurdiviisi 289. Novosokolniki miinipildujapolgu sõjaväelane – majandusrühma komandör nooremleitnant ŠEPELEV, Aleksandr, kes sai haavata ja peeti kuriteokohal kinni koos kahe Tallinna linna elanikust röövijaga.

14. jaanuaril Tartu maakonna Peipsiääre valla Kasepää külla ilmus grupp võitlejaid NSVL MVD sisevägede 21. ehituspataljonist, kelle eesotsas oli KEITSOV.

Keitsov võttis terarelvaga ähvardades valla komsorgi asetäitjalt – KARZUNOV, klubi võtmed, kus organiseeris joomingu. Joobnud päi korraldasid võitlejad huligaansuse. Selle tõkestamiseks saabusid kohale MVD maakonna-osakonna töötajad ja hävituspataljoni võitlejad.

Huligaanid korraldasid kabluse, mille käigus löid puruks hävitaja¹¹ RÕBAKOVI pea ja võtsid maakonna-osakonna kaastöoliselt – BARANIN – ära automaadi.

Tekkinud tulevahetuses sai kergelt haavata maakonna-osakonna kaastööline BARANIN, ja surmavalt – KEITSOV, ülejäänud huligaanid varjusid.

15. jaanuaril rööviti kodanikult LAURSON, kes elab Lääne maakonnas Piirsalu vallas, hobune koos vankriga.

16. jaanuaril Harju maakonna Nissi vallas Rastiküla talus tapeti röövimise eesmärgil kodanik VIIK.

Rakendatud jälitusmeetmete tulemusel MVD Läänemaa osakonna töötajad 16. jaanuaril kell 21.00 pidasid kinni röövija, kelleks osutus sõjaväelane, 10. kaardiväearmee 19. kaardiväe laskurpolgu siderühma komandör, nooremleitnant SUHANOVSKI.

SUHANOVSKI kinnipidamisel võeti talt ära Viik'i talust röövitud esemed.

28. jaanuaril toimus Võru maakonna Orava valla koolis valijate koosolek, pärast koosolekut organiseeriti tantsupidu. Koosolijate hulgas olid ka MVD sisevägede ehituspataljoni võitlejad, kes olid relvastatud vintpüssidega.

Olles ebakaines olekus, korraldasid ehituspataljoni võitlejad kabluse, peksid läbi mitu kohalikku elanikku, löid puruks 20 aknaklaasi, kolm lampi, klaveri, 12 tooli ja kolm lauda.

Valla aktiivi poolt rakendatud meetmetega peeti üks huligaan kinni ja anti üle garnisoni ülemale

¹¹ St. hävituspataljoni võitleja.

leitnant KOOLILE. Materjal huligaansuse kohta on antud üle sõjaväeprokuröörile.

7. veebruaril grupp punaväelasi leitnant VEDEHHINI garnisonist (20. kaardiväe laskurdiviis), olles Võru maakonna 104. valimisjaoskonna valves, joobnud päi nõudsid Veriora külavolinikult hobustrasporti.
Kui seda neile ei antud, viskasid külavoliniku elamusse kaks käsigranaati. Huligaanid on kinni peetud ja antud 20. laskurdiviisi "Smerši" vastuluureosakonda.
9. veebruaril ilmus kolm röövijat Valga maakonna Valgjärve valda, tulistasid Kolle talu, röövisid selle paljaks ja varjusid.
MVD maakonna-osakonna ja Valga raudteejaama miilitsa operatiivpunkti töötajad pidasid 10.2. kinni röövijad, kelleks osutusid sõjaväelased 65. Riia laskurdiviisist: ROGOZIN, TŠIŽOV ja NESTEROV.
Kinnipidamisel võeti viimaste käest ära röövitud asjad ja tagastati kannatanutele. Röövijad on üle antud 19. kaardiväe laskurkorpuse sõjaväeprokuröörile.
20. veebruaril grupp joobnud sõjaväelasi, kokku 9 inimest, eesotsas nooremleitnant MALÖGIN, rongisõidul Tamsalu-Viljandi vahel korraldasid vagunis märatsemise, tulistasid sihitult auto- maatidest ja teostasid vagunisaatja isiklike asjade varguse.
Sellest teatati MVD Järvamaa osakonnale, kust saadeti Paide raudteejaama komandandi pat- rull, mida juhtis garnisoni korrapidaja nooremleitnant KOROLJOV.
Rongis sõitnud sõjaväelaste grupi kinnipidamisel osutasid viimased relvastatud vastupanu, mille tulemusel KOROLJOV sai haavata jalga.
Kinnipeetud osutusid 10. kaardiväearmee 30. kaardiväe laskurdiviisi sõjaväelasteks, kes suun- dusid majandustöödele Viljandimaal.
Juurdlust toimetas Paide linna sõjaväeprokuratuur.
23. veebruari õhtul tungisid Haapsalu linna tänaval mööduva kodaniku kallale kaks relvastatud röövijat, kes võtsid talt ära rahakoti dokumentide ja 700 rubla rahaga. Rakendatud meetmete tulemusel võtsid MVD Läänemaa osakonna töötajad kinni röövijad, kelleks olid KBF punalae- vastiklased (sõjaväeosa nr. 87300) – ZOLOTSOV ja ŠANKOV. Kinnipidamisel võeti röövijatelt ära röövitud dokumendid ja raha. Kinnipeetud on üle antud KBF "Smerši" vastuluureosakon- nale Haapsalu linnas.
- Õöl vastu 25. veebruarit saabus Lääne maakonna Märjamaa valla Kunsu külla grupp relvastatud röövijaid, kes tulistas ja röövis tühjaks terve rea talusid.
MVD Läänemaa osakonna töötajate poolt rakendatud meetmete tulemusel peeti röövijad ku- riteokohal kinni ja kinnipidamisel osutasid relvastatud vastupanu. Tulevahetuses sai üks röövija haavata ja peeti kinni, ülejäänud varjusid.
Juurdlusega on kindlaks tehtud, et kallaletungi sooritasid sõjaväeosa nr. 38222 sõjaväelased (alampolkovnik Gubernatovi üksus) vanemleitnant LUNEV, vanemseersandid SMÕKOV, LUKJANTŠUK, SOLONINKIN ja seersant BLININTŠKIN. Uurimist teostab 7. kaardiväe laskurkorpuse sõjaväeprokuratuur.
3. märtsil kell 20.00 sõitis grupp relvastatud röövijaid hobuvankril Viru maakonna Rägavere valla Jõe tallu, tulistasid aknasse, tungisid majja ja asusid röövima. Röövimise ajal tuli tallu selle omanik JÕ- GI Artur, keda röövijad tulistasid automaatidest, siis võtsid kinni ja peksid automaadikabadega.

Kui röövijad olid talumajas sees, üks neist valas lambist petrooleumi talu perenaisele pähe ja süütas põlema, viimane sai pea põletushaavu, selle järel haarasid erinevaid asju üle 100.000 rubla väärtuses ja varjusid.

MVD maakonna-osakonna poolt rakendatud abinõude tulemusel peeti röövijad kinni: need olid 29. kaardiväe laskurdiviisi sõjaväelased BORODIN, ALEHHIN ja AVILIN, kellelt on ära võetud röövitud esemed.

Juurdlust toimetab 29. laskurdiviisi vastuluureosakond “Smerš”.

9. märtsil grupp joobnud punalaevastiklasi (sõjaväeosa nr. 90602) RANI juhtimisel tungis Haapsalu jaamas korrapidajate patrulli kallale ja võttis neilt automaadi ära.

Samal ajal saabus Haapsalu raudteejaama rongil grupp Punaarmee sõjaväelasi, kes proovisid patrulli abistada ja hakkasid punalaevastiklastelt automaati ära võtma.

Mõlema grupi vahel algas vagunis kaklus, mille käigus varastati reisijatelt 2 sumadani. Üks neist kuulus Haapsalu linna 1. jaoskonna rahvakohtunikule, ja seal olid mõned juurdlustoimikud ning kohtu pitsat; teine sumadan kuulus aga MVD Pribaltika ringkonna 1. piirivalvekomandantuuri töötajale, ja seal olid salajased dokumendid.

MVD maakonna-osakonnast kohale sõitnud operatiivgrupp summutas kakluse ja pidas kinni süüdlased. Juurdlust toimetab Haapsalu linna garnisoni sõjaväeprokuratuur.

- Õöl vastu 29. märtsi Järva maakonna Särevevere valla Raja külas tapeti oma kodus hävitaja¹² EVARD Johannes.

Rakendatud abinõude tulemusel pidasid MVD maakonna-osakonna töötajad 30. märtsil tapja kinni, selleks osutus 10. kaardiväearmee sõjaväeosa nr. 03643 sõjaväelane nooremseersant HUSNULIN, kes tunnistas Evardi tapmise üles. Antud asjas toimub juurdlus.

30. märtsil Eesti raudtee Lagedi jaama rajoonis pidas 106. piirivalverühma väegrupp kinni röövlisalga 10. kaardiväearmee 94. laskurpolgu sõjaväelastest: vanem TKATŠENKO, seersant OMELTŠENKO ja punaväelane ALEKSEJEV.

Juurdlus on kindlaks teinud, et nimetatud grupp tegeles süstemaatiliselt talude röövimisega Harju maakonna Anija ja Rae valdades.

Materjal on koos kinnipeetud isikutega üle antud 10. kaardiväearmee sõjaväeprokuratuurile.

30. märtsil ilmus Viru maakonna Erra valla Kiviõli asula rahvamajja grupp joobnud punalaevastiklasi, koosseisus 7 meest, kes korraldasid huligaansuse, mille käigus peksid läbi ühe kohaliku elaniku ja haavasid raskelt sõjavangilaagri nr. 279 võitlejat – ZBRODOV.

Korra loomiseks saadeti rahvamajja grupp võitlejaid MVD sisevägede 210. raudteepolgust vanemleitnant PARFILJEVI juhtimisel.

Võitlejate kohaleilmumisel tungisid punalaevastiklased neile kallale, haavasid raskelt punaväelast – VASSELTŠUK, ja võtsid talt ära automaadi.

Juhtumi kohale saabus teine väegrupp sõjavangilaagrist nr. 279, mida juhtis vanemleitnant MAHIN, kellel õnnestus kinni pidada ainult kaks huligaani – punalaevastiklased KLIMENKO Ivan ja KRJUKOV Aleksandr, need osutsid sõjaväelasteks sõjaväeosa nr. 487 kaptenleitnant DUNAJEVI allüksusest (KBF distsiplinaarpataljon, mis asub metsatööl Viru maakonna Maidla vallas).

Kinnipeetud KLIMENKO ja KRJUKOV viidi raudteemiilitsa operatiivpunkti, ülejäänud pu-

¹² Vt. viide 9.

nalaevastiklased, relvastatud automaadiga, saabusid operatiivpunkti ja nõudsid kinnipeetute vabastamist. Kui sellest keelduti, tulistasid punalaevastiklased operatiivpunkti hoonet ja seejärel varjusid.

31. märtsil KLIMENKO ja KRJUKOV anti üle allüksuse komandörile kapten-leitnant DUNAJEVILE, viimane tunnistas kinnipeetud oma alluvateks, kuid mingeid meetmeid huligaanide vastu ja automaadi tagastamiseks ette ei võtnud.

Samal päeval kell 19.00 ilmusid Kiviõli asula kinoteatrisse ülejäänud punalaevastiklased 4-mehelises koosseisus, keda üritasid kinni pidada miilitsa piirkonnavolinik ZAGODIN ja laagri nr. 279 ülem kapten MAIOROV.

Kinnipidamisel üks punalaevastiklastest tulistas revolvrast kapten MAIOROVI pihta, kuid lasi mööda, mille järel kõik põgenesid.

Laagri nr. 279 vahtkonna poolt organiseeritud jälitamise tulemusel peeti kaks huligaani kinni, kaks üritasid varjuda, kuid tapeti.¹³

Juurdluse teostamiseks sõitsid juhtumi kohale MVD Virumaa osakonna operatiivtöötajad ja prokuratuuri esindaja.

ENSV MVD OBB¹⁴ ülem major ŽIVAGA

ERAF f. 131, s. 54, l. 17–21 (tõlge vene keelest).

Tiit Noormets

(1959)

Lõpetanud Tartu ülikooli (1982) ja Moskva Ajaloo-Arhiivinduse Instituudi (1985). Olnud 1983–1993 Filmi-, Foto- ja Fonodokumentide Riiklikus Keskarhiivis (FFFRKA) erinevatel ametikohtadel, sh. kasutusosakonna juhataja. 1993–1995 töötas Kaitseministeeriumis, alates 1996 Riigiarhiivis. Uurimisvaldkonnad: sõjaajalugu, sh. relvastatud vastupanuliikumised; 20. sajandi Eesti ajalugu. Üle 50 teadus- ja aimeartikli ja kommenteeritud dokumendipublikatsiooni.

¹³ Tapetud maeti samasse võsa vahele, kuid 17. aprillil sõitsid operatiivpunkti juurde punalaevastiklased koos kahe kirstuga ja nõudsid välja matmisekoha (tõenäoliselt on need kaks ümber maetud mõne Suure Isamaasõja langenute mälestusmärgi juurde).

¹⁴ OBB – banditismivastase võitluse osakond.